СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ – КЛОН СВИЩОВ

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2020

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ

Доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов
Проф. д.б.н. Диана Петкова – Председател на Съюза на учените в България
Доц. д-р Тодор Кръстевич – Зам. ректор „Научноизследователска и проектна дейност“ на СА „Д. А. Ценов“
Доц. д-р Красимира Славева – Председател СУБ – клон Свищов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Пепа Стойкова
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
Проф. д-р Атанас Атанасов
Членове:
Проф. д-р Поля Ангелова
Проф. д-р Маргарита Богданова
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Христо Сирашки

НАУЧНИ СЕКРЕТАРИ
Гл. ас. д-р Зоя Иванова
Гл. ас. д-р Любка Илиева

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-1815-6

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКС, ФИНАНСИ, ЗАСТРАХОВАНЕ, СОЦИАЛНО ДЕЛО

Напълно автоматизирания луксозен комунизъм – опит за подмяна на идеологията с технология
Проф. д.н. Борислав Борисов, докт. Дмитрий Лем 7

Бюджетно осигуряване на националната сигурност – състояние и тенденции за периода 2010 – 2019 г.
Проф. д-р Андрей Захариев, ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Русалин Русалинов.....18

За информационното общество в България – 30 години след началото на промените
Проф. д-р Йордан Василев 27

Човешките ресурси в здравеопазването (2009-2019 г.)
Доц. д-р Анастасия Марчева, гл. ас. Милена Владимирова.....35

Реформата в българското данъчно облагане и икономиката в сянка
Доц. д-р Валентин Милинов 43

Надзор върху застрахователната дейност в България в контекста на защитата на интересите на застрахованите
Доц. д-р Венцислав Василев 51

Българската икономика преди и след 30 години: източници на растежа
Доц. д-р Вера Пиримова 58

Глобализацията на съвременната икономика и мястото на България в нея
Доц. д-р Людмил Несторов 67

Осигурително-технически аспекти на взаимовръзката „вход – изход“ през призмата на адекватността и еквивалентността на пенсионноосигурителната система в България
Доц. д-р Пламен Йорданов, докт. Жанета Ангелова 76

Застраховането като възможност за осигуряване на допълнителен доход на хората в надработоспособна възраст
Доц. д-р Румен Ерусалимов 84

Конвергенция на финанси и застраховане в България –
проявления, тенденции, възможности
Доц. д-р Стоян Проданов.....93

Анализ на показателите за капиталова адекватност на банките
в България през периода 2007 – 2018 г.
Гл. ас. д-р Аглика Кънева 102

Еволюция на държавния надзор върху застрахователната
дейност в България
Гл. ас. д-р Анелия Панева 113

30 години пазарна икономика в България: ефекти върху заетостта
Гл. ас. д-р Елка Сярова.....121

Оценка състоянието на задлъжнялостта в подсектор
„Местно самоуправление“
Гл. ас. д-р Петко Ангелов, докт. Силвия Заркова.....129

Развитие и усъвършенстване на институционалната структура
на пазара на труда в България
Гл. ас. д-р Таня Илиева 137

Пъзел с изменчивостта – методология за тестване на БФБ
Гл. ас. д-р Цвета н Павлов 144

Осигуряване в Универсален пенсионен фонд – състояние
и възможности
Ас. д-р Йордан Йорданов.....153

Инвестирането във ВЕЦ като важен възобновяем енергиен източник
в България
Ас. д-р Стефан Станимиров, докт. Мирослав Костадинов.....161

Мястото на преките чуждестранни инвестиции
в българската икономика
Ас. Елица Петкова.....168

Парите – начален и краен стимулатор и ограничител на банковото
външнотърговско посредничество (Финансово-правни аспекти)
Ас. Игнат Папазов 177

Стрес тестовете на българската банкова система в контекста
на регулаторните изисквания на Базел III
Докт. Беатрис Любенова 184

Инвестиционните банки и ипотечните облигации
Докт. Борислав Киров 196

Презастраховането като инструмент за управление на риска
Докт. Вахан Бохосян 205

Отражение на петролните ценови шокове върху световната
икономика
Докт. Даниел Тунчев 211

Българският модел на системата „бонус-малус" и поредното
предизвикателство пред застрахователните компании
Докт. Михаела Монова 220

Проблеми и предизвикателства пред холдинговите дружества
в България
Докт. Теодора Цветкова 228

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, АНАЛИЗ, СТАТИСТИКА

Същност и възможности за счетоводно отчитане
на специализираните пенсионни резерви в пенсионноосигурителните
дружества
Проф. д-р Атанас Атанасов 239

Съвременната агростатистика в България – началото
Проф. д-р Поля Ангелова 247

Стандартизация на счетоводството в предприятията от публичния
сектор в Република България
Доц. д-р Венцислав Вечев 255

Значими изменения в счетоводството в резултат на настъпилите
социално-икономически промени през последните 30 години
Доц. д-р Галина Чиприянова 261

Структурните промени в българската икономика и влиянието им
върху външната търговия и икономическия растеж
Доц. д-р Красимира Славева 270

Първи период в развитието на статистическия анализ
на „Отдалечени наблюдения“ ("OUTLIERS")
Доц. д-р Любомир Иванов **281**

Оценка на достъпа до интернет в дейността на предприятията
Доц. д-р Маргарита Шопова **288**

Стопански счетоводен анализ на ефективността и финансовата
стабилност на предприятието
Доц. д-р Марко Тимчев **296**

Правни аспекти на трансферното ценообразуване при данъчно
облагане в Р България
Доц. д-р Пенко Димитров **305**

Дуално или триално обучение по контролни дисциплини във висшето
образование – проблеми и предимства
Доц. д-р Пепа Стойкова **313**

Сравнителен анализ на финансирането на висшето образование
в страните от Европейския съюз
Доц. д-р Пламен Петков **324**

Предизвикателства пред одиторите в контекста на разширеното
докладване
Доц. д-р Силвия Костова **333**

Оценката на риска при извадковото изучаване в одита
Доц. д-р Стела Касабова **341**

Развитие на контрола върху акцизите през последните 30 години
Гл. ас. д-р Жельо Желев **347**

Мрежов модел за пътуване в България с БДЖ при планиране
на маршрут за пътуване с прикачване
Гл. ас. д-р Миглена Иванова **355**

Счетоводната професия в перспектива – умения и компетенции
Гл. ас. д-р Радосвета Кръстева-Христова **364**

Оценка на икономическото сближаване между областите в България
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов **371**

Проблеми при прилагането на разширения критерий на Дики-Фулър
Ас. д-р Евгени Овчинников 379

МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, МЕЖДУНАРОДНИ ОТНОШЕНИЯ ПЛАНИРАНЕ, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Comparative Analysis of the Competitiveness of the Balkan Countries
Prof., PhD Lyubcho Varamezov.....387

Lean Management във висшето образование
Проф. д-р Маргарита Богданова 394

Стратегическият маркетингов мениджмънт – перспектива
за развитие на туристическите бизнес организации в България
Доц. д-р Ваня Григорова 403

Приложение на Big Data анализа за защита на информацията
Доц. д-р Веселин Попов, доц. д-р Петя Емилова 411

Проблемът с текучеството на персонала в българските предприятия
Доц. д-р Галина Захариева, докт. Дритон Сюлча.....419

Управление на преживяванията на персонала – фактор
за организационно развитие
Доц. д-р Ирена Емилова, гл. ас. д-р Милен Динков.....427

Подобряване на отрасловата свързаност чрез изграждане
на железопътния участък по коридор № 9
Доц. д-р Камен Петров, докт. Радослав Костев 436

Потенциал на индустриалния интернет за нещата за подобряване
на производствените процеси
Доц. д-р Наталия Маринова 445

Професионалното обучение и особености на системата
за професионално образование и обучение
Доц. д-р Христо Сирашки 453

Повишаване качеството на обслужване на клиенти чрез въвеждане
на нови технологии в търговията
Гл. ас. д-р Венцислава Минкова.....465

Предимства на гъвкавото управление на проекти и въздействието върху проектния риск
Гл. ас. д-р Евелина Парашкевова.....473

Социално-икономически промени - управленски аспекти
Гл. ас. д-р Елена Йорданова 481

Приложение на web 2.0 технологиите за споделяне на научни изследвания, ресурси и резултати
Гл. ас. д-р Кремена Маринова-Костова.....487

Съвременни предизвикателства пред управлението на регионалното развитие в Република България
Гл. ас. д-р Методи Иванов.....495

Маркетингови комуникации на българския бизнес в дигитална среда
Гл. ас. д-р Мирослава Ценкова 502

Местното самоуправление в България – някои основни постановки
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 510

Степен на интегрираност на приоритетите за интелигентна специализация в плановите документи
Ас. д-р Мариела Стоянова 518

Концепция за многостепенно управление: възникване, развитие, перспективи
Докт. Димитрина Проданова.....524

Развитие на електронната търговия в България през последните 30 години
Докт. Михаела Маркова.....533

ИКОНОМИКА НА ОТРАСЛИТЕ

Устойчивост в развитието на туризма в националната бизнес среда
Проф. д.ик.н. Таня Горчева 543

Българската индустрия – тридесет години по-късно
Проф. д-р Анета Денева.....551

Подпомагане на доходите на производителите от аграрния сектор
Доц. д-р Виолета Блажева 560

Съвременни измерения на управлението на талантите
Доц. д-р Искра Пантелеева 566

Значение на инфраструктурните коридори за регионалното икономическо развитие на България
Доц. д-р Камен Петров 574

Изследване на възможностите за развитие на туристическа дестинация „Свищов“
Доц. д-р Любка Илиева 583

Градско земеделие – алтернатива или необходимост
Доц. д-р Марина Николова 592

Теоретико-приложни аспекти на мърчандайзинга в българската търговска практика
Доц. д-р Петранка Мидова 603

Туристическите агенти, резервационните услуги на туроператорите и свързаните с тях дейности в България 30 години след началото на промените
Доц. д-р Петя Иванова 611

Изследване необходимостта от придобиване на търговски умения по женско предприемачество
Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Теодора Филипова 618

Бизнес среда и предприемаческа дейност на българските пивоварни предприятия
Доц. д-р Сергей Найденов 626

Атрибутивно анализиране на асортиментното разнообразие в точките на продажби
Доц. д-р Симеонка Петрова 634

Периодът на прехода – 30 години растеж на регионалните дисбаланси
Доц. д-р Тихомир Личев 642

Социална работа и социално предприемачество
Гл. ас. д-р Ваня Ганева 652

Анализ на сезонността в търговията
Гл. ас. д-р Венцислав Перков 660

Разкриване на нефинансова информация от големите български държавни предприятия
Гл. ас. д-р Емил Николов 667

Подходи за управление на риска в търговските предприятия
Гл. ас. д-р Зоя Иванова 676

Проблеми и предизвикателства пред развитието на туризма в България
Гл. ас. д-р Любомира Тодорова 684

Развитие на туристическа дестинация България като част от интернационалния туристически пазар
Гл. ас. д-р Павлин Павлов 690

Анализ на предприемаческите нагласи в България
Ас. д-р Ивайло Костов 698

Устойчиво развитие на българската индустрия
Докт. Айтен Сабри 706

Значение на пътната инфраструктура като фактор за подобряване състоянието на горскостопанските предприятия
Докт. Руслан Коларов 714

Анализ на възможни решения за преодоляване на височинните ограничения и ограниченията в газенето през канала море-езеро за по-големи плавателни съдове създавани от Аспарухов мост
Инж. Дойчин Ников, Красимира Вангелова 722

НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ИКОНОМИКАТА НА БЪЛГАРИЯ – 30 ГОДИНИ СЛЕД НАЧАЛОТО НА ПРОМЕНИТЕ

Свищов, 22 ноември 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 75 години от създаването на Съюза на учените в България

ISBN 978-954-23-1815-6

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

740

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE COMPETITIVENESS OF THE BALKAN COUNTRIES

Lyubcho Varamezov, Prof., PhD
Department of Industrial Business and Entrepreneurship, D.A.Tsenov Academy of Economics,
l.varamezov@uni-svishtov.bg

Abstract
The Global Competitiveness Index 4.0 (GCI 4.0) measures the microeconomic and macroeconomic foundations of national competitiveness, which is defined as the set of institutions, policies, and factors that determine the level of productivity of a country. GCI 4.0 score is the average of the scores of the 12 pillars (Institutions; Infrastructure; ICT adoption; Macroeconomic stability; Health; Skills; Product market; Financial system; Market size; Business dynamism; Innovation capability). The comparative analysis of the competitiveness of the Balkan countries has been made according to the latest report of the World Economic Forum.

Key words: *competitiveness, Balkan countries, analysis, position, ranking.*

JEL: *O11, O47,O57.*

1. Introduction

As a result of globalization, liberalization of trade and impetuous development of information and communication technologies the paces and scale of world economy shifts are impressive. These processes face individual countries and economies with serious challenges. The economic development of every nation and the prosperity of its citizens is determined by the level of its economy`s competitiveness and by the potential for its enhancement. The more competitive an economy is, the higher its citizens` standard of living is, the more strongly it attracts foreign investors and the more easily it handles competitive pressure.

2. Methodology

Competitiveness is a synthetic category. The level and the capacities for its sustenance and increase depend on the impact of various factors – legal framework, state institutions, management, macroeconomic steadiness, infrastructure, etc…Various methodologies are used aimed at analyzing and

assessing competitiveness. Lately, the methodology of the World Economic Forum (WEF) has been employed more and more extensively. This methodology enables the positioning of each national economy according to its level of competitive capability against the competitiveness of the other countries. The annual report of World Economic Forum on global competitiveness is the most complete and representative study of the potential for economic growth of the countries throughout the world. The Growth Competitiveness Index (GCI) introduced by WEF serves the purpose of evaluating the economies` potential for accomplishing and sustaining economic growth. It is estimated through the combining of statistical data, data from the annual study of the World Economic Forum and expert evaluations.

The computation of the GCI 4.0 is based on successive aggregations of scores, from the indicator level (the most disaggregated level) to the overall GCI 4.0 score (the highest level). At every aggregation level, each aggregated measure is computed by taking the average (i.e. arithmetic mean) of the scores of its components. GCI 4.0 score is the average of the scores of the 12 pillars (Institutions; Infrastructure; ICT adoption; Macroeconomic stability; Health; Skills; Product market; Financial system; Market size; Business dynamism; Innovation capability).

The data used in the computation of the GCI 4.0 2019 represents the most recent and best data available at the time when it was collected (March–July 2019). It is possible that data was updated or revised subsequently.

3. Results

It is noteworthy that Bulgaria is ranked first by all Balkan countries (fig.1.). Bulgaria is ranked 49th in the report and shows a two-point progress compared to the previous year. Romania and Croatia also show progress, and Turkey remains in the same position. Other Balkan countries deteriorate their positions compared to the previous year.

The first pillar *(1st Pillar: Institutions)* includes many indicators, such as security, social capital, property rights, transparency, corporate governance, and more. Overall, the positions of the Balkan countries on the Institutions pillar are good, except for Bosnia and Herzegovina (B&H). The analysis of the Balkan countries' positions on individual indicators makes it possible to draw the following conclusions:

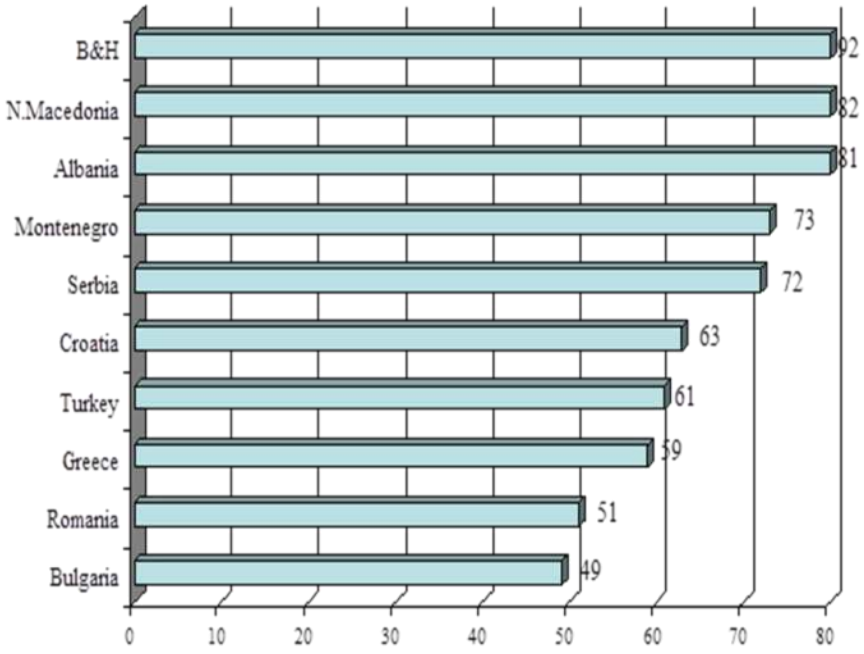

Fig. 1. Ranking of the Balkan countries (out of 141 studied countries)

✓ Organized crime (mafia-oriented racketeering, extortion) imposes huge costs on businesses in Bulgaria, N. Macedonia, Albania and B&H.

✓ With the exception of Albania, in the countries mentioned above, people do not rely on the police to enforce law and order in the country.

✓ Romania and Bulgaria occupy prestigious positions (9th and 20th respectively) in terms of the amount and timeliness of budget information that governments make public in eight key budget documents in accordance with international good practice standards.

✓In the Balkan countries, the judicial system is highly dependent from influences of the government and business. This dependence is most clearly manifested in Croatia, B&H, Albania and N. Macedonia.

✓ In addition, in almost all Balkan countries, it is extremely difficult for private businesses to challenge government actions and/or regulations through the legal system.

✓ It is well known that compliance with public administration' requirements (e.g. permits, regulations, reporting) creates difficulties for businesses and extra costs. This is clearly expressed in Romania, Greece,

Croatia, N. Macedonia and B&H. At the same time, public administration's requirements are relatively easy to bear from the businesses in Montenegro, Albania, and to a certain extent in Bulgaria and Turkey.

Building the suitable infrastructure is a prerequisite for developing a business and improving its competitiveness *(2nd Pillar: Infrastructure)*. Of particular importance for business development is the quality of road infrastructure. While in countries such as Croatia, Greece and Turkey it is high, in Bulgaria, Romania, Macedonia and B&H, the quality of roads is an obstacle to business development.

The importance of Information and Communication Technology (ICT), both as a business and as a condition for business development, is constantly growing today *(3rd Pillar: ICT adoption)*. The survey shows that ICT adoption in the Balkan countries is at a good level. Almost all of them are in the first half of the ranking, with Bulgaria and Romania occupying the prestigious 30th and 32nd positions.

The auspicious macroeconomic environment by itself cannot result in a dynamic economic growth and high competitiveness *(4th Pillar: Macroeconomic stability)*. In this respect there are preconditions in Balkan countries for attaining a long-term growth. However, the lack of macroeconomic stability in Albania, Montenegro and especially in Turkey (one of the last places in the ranking) may hinder the prospects of sustainable development.

The health *(5th Pillar: Health)* is measured by a single indicator – healthy life expectancy (number of years that a newborn can expect to live in good health, taking into account mortality and disability). The leaders in the competitiveness rankings - Bulgaria and Romania, occupy the last places on this important pillar of competitiveness. The average life expectancy in these two countries remains one of the lowest, not only in the European Union, but throughout Europe - 64.9 and 64.7 years, respectively. At the same time, the average life expectancy in Greece and Turkey is 69.9 and 67.9 years, respectively (fig.2.).

The sixth pillar *(6th Pillar: Skills)* shows that:

✓ In most Balkan countries, training lasts for about 10 years. Bulgaria ranks first with 11.8 years. The only exception is Turkey, where training is only 7.6 years.

✓ Balkan companies make insufficient investments for training and development of their staff. It is especially true for Greece, Turkey, Croatia, Serbia, N. Macedonia and B&H. Only Albanian companies are aware of that employees are their most important resource.

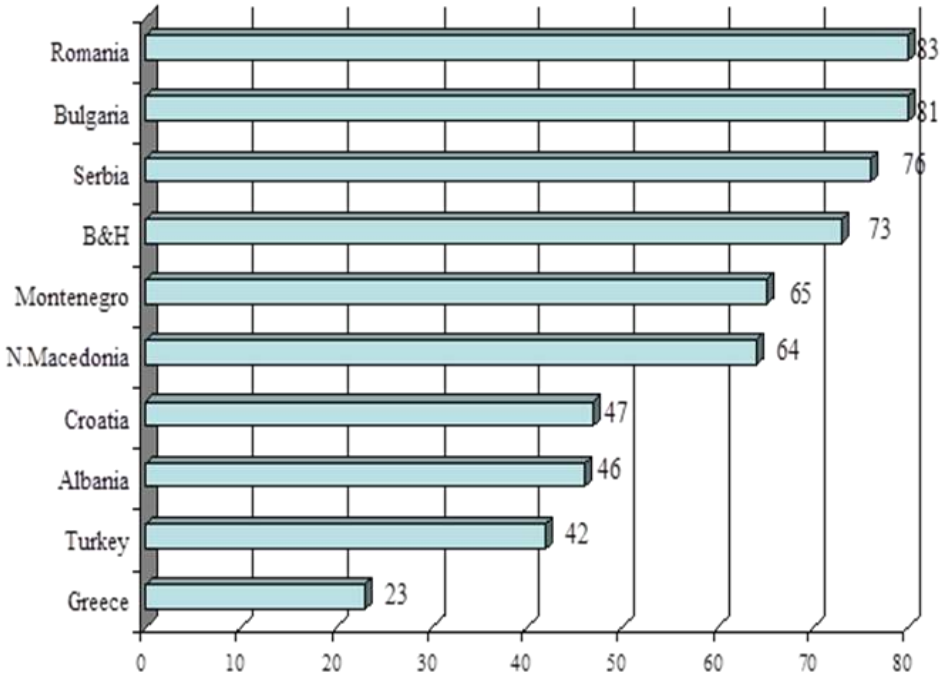

Fig. 2. Ranking of the Balkan countries (5th Pillar: Health)

✓ The answer to the previous question explains why the quality of vocational training in the Balkan countries is rated low. The only exception here is Albania. Digital skills (e.g. computer skills, basic coding, digital reading) of the active population are also unsatisfactory.

✓ Graduates from secondary education and university possess a low degree of business skills. It is therefore not surprising that the Balkan countries have difficulties in finding skilled employees.

✓ To a certain extent, the poor quality of teaching is due to the dominant style of teaching in Balkan schools. According to the research, it is predominantly frontal, teacher-based, and focused on memorizing. Again in Albanian schools only, the style of teaching encourages creative and critical individual thinking.

Fiscal measures (subsidies, tax breaks, etc.) distort competition to a great extent in Greece, Croatia, N. Macedonia, Albania, and B&H *(7th Pillar: Product market)*. Corporate activity is dominated by a few business groups in Croatia, N. Macedonia, Albania, and B&H.

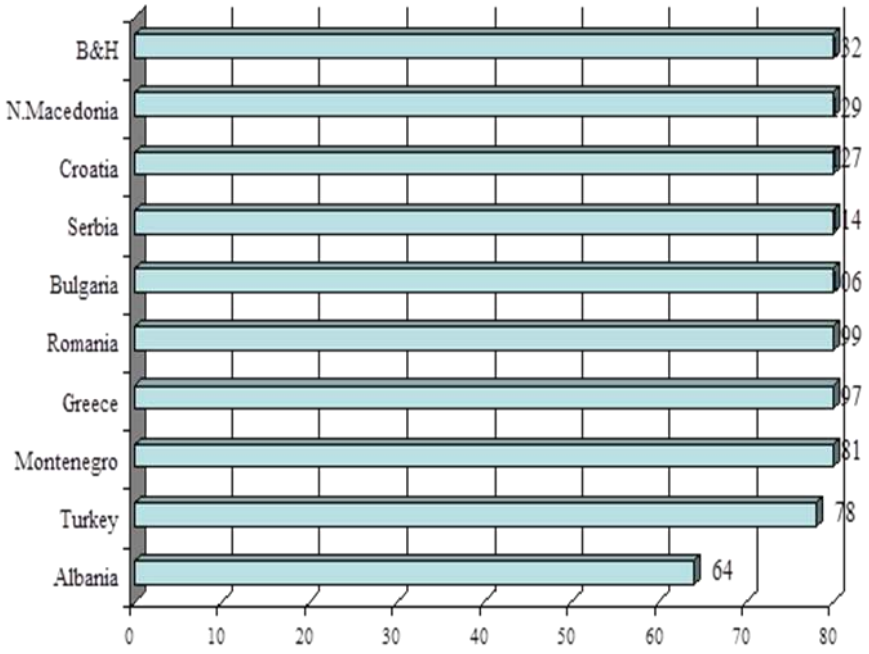

Fig.3. Ranking of the Balkan countries (Indicator "Reliance on professional management")

With few exceptions (Greece, Croatia, and B&H), the labor markets in the Balkan countries are flexible *(8th Pillar: Labour market)*. Regulations allow for the flexible hiring and firing of workers. Labour-employer relations in Albania are at the highest level. Salaries in some of the Balkan countries (Greece, N. Macedonia, Albania, and B&H) are predominantly centralized. In other countries, the approach is mixed - both centrally and by each individual company. The most decentralized approach is expressed in Montenegro. Regulations in Croatia, N. Macedonia and B&H make the hiring of foreign workers much more difficult. The survey shows that in countries such as Bulgaria, Croatia, N. Macedonia and B&H, senior management positions in companies are typically occupied by relatives and/or friends, regardless of merit (fig.3).

The study shows that SMEs financing in Greece, Croatia, N. Macedonia and B&H is unsatisfactory *(9th Pillar: Financial system)*. In these countries, access to finance for start-up entrepreneurs with innovative but risky projects is very difficult.

The market size *(10th Pillar: Market size)* is estimated by the indicators "gross domestic product" and "imports of goods and services". Not surprisingly, Turkey is ranked first in the Balkans (13th in the world) by gross domestic product, and Montenegro is last. Imports of goods and services are expressed as a percentage of GDP. N. Macedonia is ranked first out of all Balkan countries by this indicator.

The cost of starting a business in the Balkan countries is not high. Romania, Bulgaria, Greece, Montenegro and N. Macedonia occupy prestigious positions in this ranking *(11th Pillar: Business dynamism).* The costs include all official fees and fees for legal or professional services if such services are required by law or commonly used in practice. In terms of the number of calendar days needed to complete the procedures to legally operate a business, things are much different. With the exception of Albania, Serbia and Turkey, in other Balkan countries, it takes more than a week to start a business, and it takes 81 days in B&H! Almost all Balkan countries are in the second half of the ranking for the growth of new companies with innovative ideas.

With the exception of Romania and, to certain extent, Serbia and Montenegro, other Balkan countries ranked outside of the top 100 in the workforce diversity ranking (e.g. in terms of ethnicity, religion, sexual orientation, gender). The situation is no different in terms of cluster development (geographic concentrations of firms, suppliers, producers of related products and services, and specialized institutions in a particular field), cooperation within and between companies, as well as between business and universities in the field of R&D *(12th Pillar: Innovation capability).*

4. Conclusion

The Balkan countries are very close and very different at the same time. This is confirmed by the Global Competitiveness Report 2019. In most Balkan countries, the transition from a centralized planned economy to a market economy continues. Much has been achieved, but more work is still needed to improve the competitiveness and standard of living of the population in these countries.

LITERATURE

The Global Competitiveness Report 2019.